

SİLVAN'DAKİ TARİHİ ESERLER

ÖZET

Tarihi eserleriyle önemli bir turizm merkezi olan Silvan'da doğa ve inanç turizmi de ön plandadır.

Silvan ve çevresinde başta anıtsal değere sahip ve dünyada dolgu sistemi ile yapılan tek Kale-şehir olan Silvan Kalesi olmakla birlikte, Boşat Kalesi, Helda Kalesi, Deruni Köyünün yanındaki Şemreh'ta bulunan Şemreh Kalesi kalıntıları ve Roma eseri olan Başka Kalesi de bulunmaktadır.

Silvan Kalesi

Dünyada Dolgu Sistemi ile Yapılan Tek Kale-şehir SİLVAN

Mevcut bilgilere göre Silvan Kalesi iki surla çevrili dörtgene yakın bir şekildedir. Kapsadığı alan doğudan batıya 600 Metre kuzeyden güneye 500 metredir. Yaklaşık 2200 Metre uzunluğunda olan Silvan Kalesinin surlarında 50 burç ve kule vardır.

Roma-Bizans devrine ait olduğu sanılan ve kuruluş tarihi kesin olarak bilinmeyen Silvan Kalesi Helenistik ve ortaçağın en önemli merkezlerindendi.

Tarihteki etkin ve uzun serüveninde yıkımlar ve onarımlar yaşayan Silvan Kalesi M.S. 410 yılında bir başka kurucusu olan tıp ve din adamı Mar Maruthas tarafından II. Şapur zamanında yapılan savaşta İran'da şehit düşen 40 Hristiyan şehidinin kemiklerini getirip büyük bir merasimle Silvan'a gömdürmesinden dolayı önem kazanmıştır. Bizanslılar bundan dolayı Silvan'a şehitler şehri anlamına gelen Martyropolis adını vererek bu adı resmen kullanmışlardır. Kaleye bu dönemde de onarımlar ve eklemeler yapılmıştır.

İki sur ile çevrili Silvan Kalesi VI. Yüzyılda Bizans İmparatoru I. Justinianus zamanında esaslı bir şekilde onarılmış ve surlar son şeklini almıştır.

M.S.532 yılında tekrar eski heybetine kavuşan bu kale şehir yeni kurucusu Justinianus'un adını alarak Justinianopolis adıyla Bizans'ın en önemli garnizon merkezi olarak tarihteki yerini alıyordu.

MAR MARUTHA (?-421)

Meyafarkinli Marutha olarak bilinir. Tıp ve din adamıdır. Eserlerini Süryanice ve Yunanca yazmıştır.

Romalılar tarafından yerle bir edilen, henüz tamamlanamayan ve M.Ö.77 yılında nüfusu 300.000'i bulan 14 yıllık başkent TİGRANOKERTA'ya (Silvan kalesinin) yerine Martiropolis şehrini kurmuştur.

M.S. 410 yıllarında İran'dan getirdiği 40 Hristiyan şehidinin kemiklerini yaptırdığı kemerele yerleştirerek 40 burçlu bir kale yaptırmış ve buraya şehitler şehri anlamına gelen MARTYROPOLİS adını vermiştir.

Müslümanlar döneminde Silvan'ın ortaçağın en parlak ve en gelişmiş kentlerinden biri olan Silvan, Hamdaniler, Mervaniler, Artuklular ve Eyyubiler zamanında tarihte önemli bir rol almış, bu dönemde Kale-şehir yeniden yapılcasına onarılmış, kaleye yeni burçlar ve surlar eklenmiştir.

Meyafarkin Eyyubileri yönetiminde iken Moğolların saldırısı sonucu 1258-59 yıllarındaki 2 yıllık kuşatmadan sonra kale-şehir tamamen tahrip edilmiştir.

Silvan kalesinin çeşitli burç ve kapılarında yapım ve onarım kitabeleri vardır. Bu kitabeler surlara hareketlilik kazandırmakta bu da kalenin geçirdiği dönemler hakkında bilgi vermektedir. 1899 tarihinde Silvan bölgesinde araştırma yapan Lehmann Haupt, Silvan kalesinin kuzey kapısı yıkıntıları arasında sağlam kalmış bir duvarda rast gele konmuş ve eski Yunanca

yazılmış kitabeler görmüş ve yayınlamıştır. Lehmann Haupt, kitabenin M.S.4. yüzyıla ve Ermeni bir valiye ait olduğu görüşündedir.

1944 yılında kaleyi inceleyen Süleyman Savcı, Silvan Kalesi hakkında şu bilgileri verir.

Yer yer görülen tamir ve kitabelerin işaretine göre iç içe birbirini çemberleyen her iki surun istila sadmelerine uğradığı anlaşıyor. İlk inşaat zamanından kalıp tamir görmeyen burçlarla duvarları hep aynı tarzda yapılmıştır. Burçların dıştan uzunlukları, 10.5 metre ve enlileri de 7 metre kadardır. Yükseklikleri ise 25 metreyi geçmekte ve genellikle iki burcun arasında birer destek duvarı bulunmaktadır. İki burcun arasındaki mesafe 20 metreden fazladır. Burçlar genellikle tahribe uğramıştır. Bir kaç müstesna

olmak üzere ikinci katları da tamamen yıkıktır.

Surun taşları Malta taşına benzeyen beyaz sert bir cins taş olup muntazam yontulmuştur. Yüksek suru çevreleyen ikinci dış sur daha fazla tahrip edilmiştir. İyi bakılınca öteki ile paralel yürüdüğü görülür. Bir çok burcun ev haline getirildiği görülür. Zengin aileler burçların üzerine yeniden birer ev inşa ederek ikametlerine elverişli bir duruma getirmişlerdir. Bunlara Sadık Bey Kasrı ve Azizoğulları Konağı iyi birer örnektir.

Kale Kapıları

Silvan Kalesinden kolayca dışarı çıkabilmek için dokuz kapısı varmış. Bunlardan dördü güneyde, ikisi kuzeyde, ikisi batıda, biriside doğuda bulunmaktadır. Bir kısmı tamamıyla ve bir kısmının da sağı solu, eşi veya lentosu mevcuttur. Kapılara özel bir güzellik ve yine özel bir önem verildiği, bir kısmında kitabelerle süslendiği göze çarpmaktadır. Hele Kulfa kapısının zarafeti ve kitabesindeki yazının mükemmeliyeti ve süsü insanı büyülemektedir. Bugün mevcut kapılardan yalnızca şunların adı bilinmektedir. Kuzey batı köşesinde Boşat Kapısı, batı surlarına doğru Meyhane kapısı, Batı güney köşesinde Diyarbakır Kapısı, Güneyde Aşağı mahalle kapısı, güneydoğuda Bircuşah kapısı, doğuda ise Kulfa Kapısıdır.

Silvan'daki Kale Burçları

Zembilfroş Burcu

Silvan'da ve bölgede en çok tanınan burçtur. Zembilfroş Burcu bölgemizde bilinen efsane aşka da konu olmuştur. Kalenin kuzeydoğusundadır.

Aslanlı Eyyubi Burcu

Eyyubi eseridir. Burcun üzerinde birbirlerine bakan aslan ile kaplanın arasında güneş kabartması bulunmaktadır. Üzerindeki kitabe Meyyafarıkın Eyyubileri hükümdarı Melik Evhad Necmeddin'e aittir. Nefis bir yazı ile yazılan kitabesi ünlüdür. Kalenin doğu tarafında, Gazi Caddesi üzerinde

olup Şeyh Halil Mezarlığı bitişiğindedir.

Burcu Şah

Azizoğulları konağının bulunduğu yerdedir. Burcu Şah kapısı bu burcun yanında olup kalenin güneydoğusundadır.

Eyyubi Aslanlı burç

Mervani Burcu

Zembilfroş Burcu

Artuklu Burcu

Eyyubi Burcu

Silvan Kalesinin Kuzey-batı köşesinde olan Eyyubi burcu ayakta duran en sağlam burçlarımızdan biridir. Boşat Kapısı'nda olan burcun batı tarafında Meyafarikin Eyyubileri hükümdarı Melik Adil'e ait bir kitabe bulunmaktadır. Üstün'lere ait Sadık Bey Kasrı bu burcun üzerinde yapılmıştır. Yapının tüm köşe başlarında insan kafası figürü kullanılmıştır.

Mervani Burcu

Silvan Kalesi'nin kuzeyindeki burcun üzerinde Mervani'lere ait bir kitabe bulunmaktadır. Şador Caddesi üzerinde bulunan burcun ön kısmı sağlam, güneye bakan sur duvarları ise yıkık durumdadır.

Artuklu Burcu

Kulfa kapısının yanındaki burçlardan biridir. Silvan Kalesi'nin doğu tarafında bulunan burcun ikinci katı kısmen yıkıktır. En büyük özelliği üzerindeki kitabe ve aslan kabartmalarıdır. Birbirlerine bakan kanatlı bir aslan ile kaplanın gövdesinin üzerinde kafaların birleştiği yerde aslan kafası yerine figür olarak insan başı kullanılmıştır. Herkül'e ait olduğu rivayet edilen bu kabartma bir hükümdar veya Tanrı gücünü göstermesi bakımından önemlidir. Kabartmaların yapım tarihi ve kimler tarafından yapıldığı veya nereden getirildiği belli değildir. Bunun dışında iki aslan kabartması daha bulunmaktadır.

Herkül başı ve kanatlı aslan

Artuklu Burcu

Boşat kalesi Kaplan figürü

Silvan'daki Diğer Kaleler

Boşat Kalesi

Silvan'a bağlı Boyunlu köyünde bulunan Boşat Kalesi üzerinde bulunan I.Ardeşir'e ait kabartmasıyla ünlüdür. At üzerindeki I.Ardeşir'in arkasında ayakta duran bir insan figürü bulunmaktadır. M.S.226-395 tarihlerinde önemli merkezlerden olan ve daha sonra da önemini kaybetmeyen Boşat Kalesi, Roma ve Sasanilerin ortak eseridir.

Helda Kalesi

Silvan'a bağlı Görentepe köyünde bulunan Helda kalesi'nin kimler tarafından yapıldığı belli değildir. Boşat kalesine yakın olan bu kale altın arayıcıları tarafından tahrip edilmiştir.

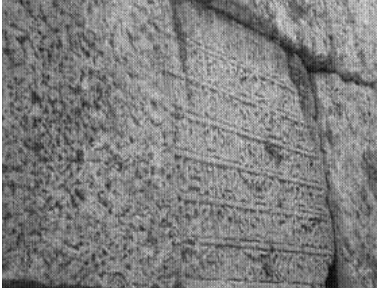
Başka Kalesi

Silvan'a bağlı Altinkum Köyü yakınında sarp kayalar üzerinde inşa edilen Başka Kalesi bir Roma eseridir. Başka Kalesi'de diğer kalelerimiz gibi altın arayıcıları tarafından tahrip edilmiştir. Kalenin doğu tarafı uçuruma bakmaktadır. Sağlam kalan ve batıya bakan yüksek duvarlarından biri günümüze ulaşmıştır.

Şemrekh Kalesi

Silvan'a bağlı Deruni Köyünün yakınlarında olan ve Şemrekh mezrasında

bulunan şemrekh kalesi yıkılmış durumdadır. Kale duvarlarının kalıntıları vardır.

Silvan Kalesi'nde bulunan kitabelerin bir kısmı.

Camiler

Selahaddin-i Eyyubi Camii - Silvan

Halk arasında camiya acem olarak adlandırılan Silvan Ulu cami, Mervaniler zamanında yapılmıştır. Halk arasında kullanılan bu ismin nereden kaynaklandığı tespit edilememiştir.

Mervaniler tarafından inşa edilen cami Artuklular, Eyyubiler ve Osmanlılar tarafından onararak, yeni eklemelerle günümüze kadar ulaşmıştır.

Bizans bazilikaları kullanılarak yapılan Silvan Ulu camiyi bir medeniyete mal etmek doğru değildir.

Eyyubi Hanedanlığının kurucusu Selahaddin-i Eyyubi'nin adını taşıyan ve bölgemizin en eski ve en büyük camilerinden biri olan bu eser, bir kaç medeniyetin ortak eseri olup Silvan'a bir kültür mirası olarak sunulmuştur.

Dış cephesi çok gösterişli mimari süslemelerle

canlandırılan caminin dört kapısı vardır. Bu kapılardan ikisi sade, diğer ikisinin taş işçiliğinin mükemmeliyeti ve zarafeti insanı büyülemektedir.

Cami yapılış tarzıyla Anadolu'daki diğer eserlerin yapımında etkili olmuş ve örnek alınmıştır.

Bu caminin yerinde daha önce 1031 yılında yapılmış musalla biçimi bir caminin varlığı bir çok kaynakta geçmektedir.

Mervani'ler zamanında yapılan Selahaddin-i Eyyubi cami, Bizans bazilikasının sütunları kullanılarak yapılmıştır. Camiden önce Büyük Kilise olarak adlandırılan tarihi yapının yerinin burada olması da muhtemeldir.

28 Kasım 1046'da Meyafarkin'i ziyaret eden İran'lı şair ve bilginlerden Nasır-ı Hüsrev cami için şunları yazmaktadır. "Bir camisi var ki anlatmaya kalksam uzun sürer. Her ne kadar kitap sahibi her şeyi tafsilatiyle yazmış, anlatmış ve 'O mescide bir abdesthane yapmışlar ki ön tarafta 40 (kırk) hücre var. İki büyük akar su o abdesthanelere akmakta. Biri kullanılmak için

öbürü yer altından akmada ve pisliği götürmede, çukurları temizlemektedir.

Nasır-ı Hüsrev Caminin heybetini bir çok seyyahın ayrıntısıyla yazdığını dile getirmiş ve abdesthanesini anlatırken şaşkınlığını gizleyememiştir.

Artuklular zamanında yaşayan ve Artuklu devleti adına ticaretle uğraşan Silvan'lı ünlü tarihçi İbn-ül Ezrak, "Tarihi meyafarkin ve Amed " adlı kitabında Caminin kubbesinin H.547'de Artuklular zamanında yapıldığını ve H.552 yılında tamirinin tamamlandığını belirtmektedir.

Dolayısı ile İbn-ül Ezrak'ın gözlerimle gördüm dediği ve 1152-1157 yılları arasında yapılan onarım 5 yıl sürmüştür.

Sonradan yapılan eklemeler nedeniyle cami ilk mimari özelliklerini yitirmiş, Artuklu mimarisinin etkisinde kalmıştır.

Yerinde incelemeler yapan Albert Gabriel ise kible duvarına paralel uzanan üç nefli eski plana, kubbeli kısmın Artuklular tarafından eklendiğini söylemektedir.

1911 yılında Silvan'a gelerek camiye inceleyen ve fotoğraflarıyla günümüze taşıyan Gertrude Bell, caminin etrafı, bazıları tonozlu ve bazıları kubbeli olmak üzere onbir bölüm halinde üç taraftan çevrilmiş büyük ve kubbeli bir yapı olarak tarif ediyor.

G. Bell ayrıca tek kubbeli bir cami şekline, yan mekanların sonradan eklendiğini belirtmiştir.

Bizanslılardan kalma bir eser değilse cami, Hamdani veya Mervaniler devrine ait gibi görünmektedir”

Kubbenin kaidesinde Artuklulardan Necmeddin Alpi'nin (1152-1157) bir kitabesi vardır. Nesih bir yazı ile beyaz taşlar üzerine yazılmıştır.

İnce taş işlemeli mihrabı Eyyubilerden Emir Şahabeddin tarafından yaptırılmıştır.

Ulu camideki ikinci kitabe 1227'de (H 624) Eyyubilerden Ebu'l Muzaffer Gazi'ye aittir. Doğudaki mihraptadır. Mihrabın iç kenarında, ilk ve ikinci çevresinde kitabeler vardır. Asıl kitabe mihrabın sağ ve sol köşelerini kaplar.

XV. Yüzyılda da sade ikinci bir mihrap yapılmıştır. Silvan, Selahaddin-i Eyyubi Camii zamanla tahribat ve yıkımlara uğramıştır.

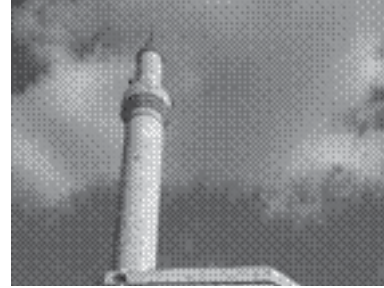
Gertrude Bell'in 1911 mayısında çektiği fotoğraflardan ulu caminin kubbesinin yıkık ve kullanılamaz durumda olduğunu görüyoruz. Caminin yıkık kubbesi Osmanlılar tarafından tekrar onarılmıştır. Silvan ulu camii 1913 yılında Osmanlılar döneminde esaslı bir onarım geçirmiş ve bugünkü şeklini almıştır. Caminin minaresi sonradan yapılmıştır. Minare kare planlı olup caminin kuzeydoğu köşesindedir.

Kara Behlül Bey Camisi Ve Medresesi (Mira Camii)

Silvan şehir merkezinde aynı adı taşıyan cadde üzerindedir. Mervani Şehir mezarlığına bitişik olup Ulu Caminin 200 m. kuzeyindedir.

Caminin XVI.yy.da sancak beyi Kara Behlül Bey tarafından inşa ettirildiği, minaresinin de 1899 (H.1317) tarihinde yaptırıldığı sanılmaktadır. Caminin dış duvarlarının tamamı Silvan yöresine

özgü bej renkli kesme taşlarla kaplanmıştır. Son cemaat yerini ayakta tutan ahşap çatıyı altı adet taş sütun ayakta tutmaktadır. Yapının herhangi bir yerinde inşa kitabesi yoktur. Avlu revaklarının kuzey kanadındaki kufi kitabe başka bir yapıdan taşınmıştır. Seyfüddevle'nin gömülü olduğu Kubbetül Sultan yerinin burada olduğu söylenmektedir.

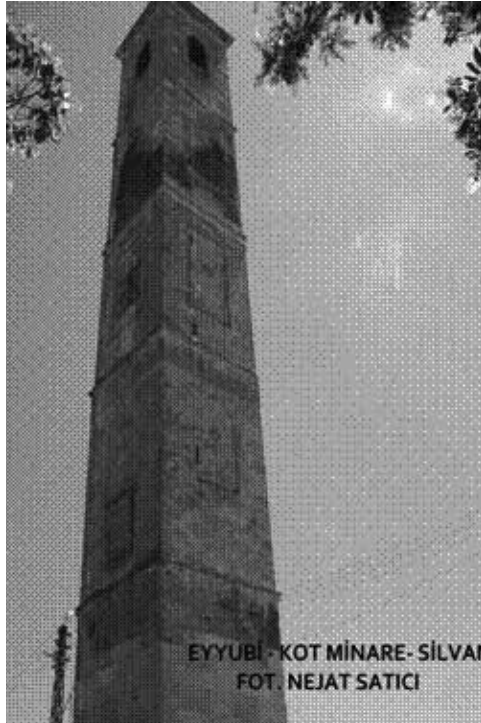

Caminin önünde üç kenarı revaklı geniş bir avlusu vardır. Avlunun üç tarafında odalar, abdesthane, ve bir kapalı havuz vardır. Geçmişte Karabehlülbey (Mira) medresesi olarak eğitim veren medrese günümüzde Kuran kursu olarak kullanılmaktadır. Daha önce iki katlı olan tarihi medresenin ikinci katı yıkılmıştır. Eğitim odaları ve eğitim veren hocaların ikamet ettiği odaların pencereleri avluya bakmaktadır. Yola ve mezarlığa bakan kısımda pencere yoktur. Yakın zamanda yeniden düzenlendiği anlaşılan Medrese tek kat olarak kullanılmaktadır.

KOT MİNARE (Eyyubi Camii ve Minaresi)

Cami tamamen yıkılmış olup minaresi ayaktaadır. Halk arasında kot minare olarak adlandırılan minarenin üzerinde enfes kabartma ve kitabeler vardır. Kot Minare'nin en büyük özelliklerinden biri de minarenin üzerindeki kabartma ve kitabelerin üç Eyyubi hükümdarına ait olması.

Meyafarkin Eyyubileri zamanında yapılan bu eser beş katlı ve kare şeklinde olup üst kısmında dört yöne açılan pencerelere sahiptir. Bölgede kare planlı yapılan minarelerin en görkemlisidir. Konumu itibari ile Silvan'a hakim bir tepe üzerinde yapılmıştır. Silvan'ın sembollerinden biri olan Kot Minare yerli ve yabancı turistlerin uğrak noktalarından biridir.

BELEDİYE CAMİİ

(Surp Stephanos Kilisesi)

Silvan'daki Ermeni cemaatine mahsus 1892 tarihinde inşa edilen Surp Stephanos Kilisesi hristiyanların şehri terketmesinden sonra ıssız kalmış ve kilise olarak bir daha kullanılmamıştır. Yakın tarihe kadar şehir sineması olarak kullanılan kilise, 1992 tarihinde Silvan Belediyesi tarafından camiye çevrilerek Belediye Camisi adını almıştır.

Kiliseler

Hasuni Kaya Kilisesi

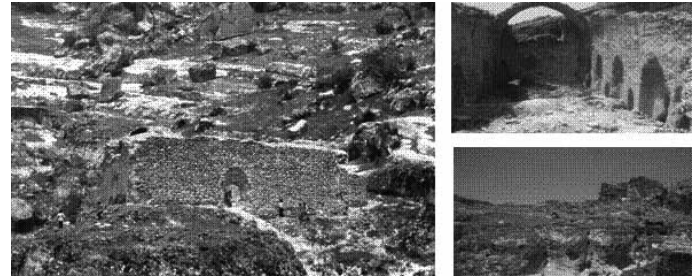
Hasuni Mağaralarının içinde bulunan kilisenin yapım tarihi bilinmemektedir. Hristiyanlığın ilk dönemlerinden başlayıp 13. yy.'a kadar kullanıldığı sanılmaktadır.

Bir çok odadan oluşan kilisenin yanında mini bir amfityatro ve su depoları bulunmaktadır.

Hasuni Şehir Kilisesi

Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen kilise, Antik Hasuni Mağara Şehrinde bulunmaktadır. Yüksek bir tepenin üzerinde yapılan tarihi kilisenin 13.yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. Koruma altına alınmasına rağmen yakın zamanda define avcıları tarafından oldukça tahrip edilen yapının duvarları sağlam çatısı yıkılmıştır. Silvan yöresine özgü renkli kesme taşlarla yapılan Hasuni Kilisesi, Silvan-Malabadi-Bitlis karayolunda olup silvan'dan 6 km. uzaklıktadır.

Gire Hanık

Sırtını Albat dağına yaslayan Silvan'a 3 km. uzaklıkta bulunan ve halk arasında Navdeşt olarak adı geçen ovanın hemen girişindedir.

Boyunlu Köy yolunun sol tarafında Gire Hanık denilen tepede define avcılarının kazı sonucu yeni ortaya çıkardığı höyüğün binlerce yıllık bir tarihe sahip olduğu ve manastır olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Yapının içinde 6 kemer vardır. Han veya Kervansaray olma olasılığı da yüksektir. Yapının kullanım amacı ve kesin tarihi hakkında gerekli araştırmalar yapılmamıştır.

Silvan'daki Köşk ve Konaklar

Silvan şehir merkezi ve köylerinde şehrin ileri gelenlerinin oturduğu köşk ve konakların sayısı hayli fazladır. Şehir merkezinde bulunanlar arasında ikametgah olarak kullanılan Sadık Bey Kasrı ve Azizoğlu Konağı ile Bedri bey tarafından yaptırılan, Atatürk'ün karargah olarak kullandığı günümüzde ise Gazi İlkokulu olarak kullanılan Bedri Bey Konağı en ünlüleridir.

Bu tarihi eserlerle birlikte ayakta kalan Hatip bey konağı bugün müze olarak kullanılmakta, Ünlü Zembilfroş burcuna bitişik Ziya bey konağı, Kılavuz'lara ait Silvan kalesinin güney surlarının üzerinde bulunan Hasan Beg konağı, Mervani tepesinin eteklerinde bulunan Özer'lere ait Kerim Efendi Konağı ile geniş bir alan kaplayan ve gazi ilkokuluna bitişli olan Aliağa Konağı bulunmaktadır.

Bu eserlerin yanında Silvan'a bağlı köylerde de köşk ve konaklar bulunmaktadır. Bunlardan Sadık beye ait olan diğer köşk boşat köyünde, Azizoğullarına ait olan köşk ise Ferhand köyünde olup kısmen yıkık durumdadır.

Ali ağa'ya ait olan Köşk Helda Köyünde olup ayakta kalan köşklerimizden biridir.

Sadık Bey Kasrı

Üstünlere ait tarihi yapı kesme taştan yapılmış,taş işçiliğinin zengin olduğu eserlerden biridir.Binanın taşları yapının yakınındaki Mehmet bey (Hazal'a Soro)'ya ait bahçenin içinde kesilmiş ve istiflenmiş bir şekilde kazı sonucu tesadüfen bulunmuş ve tanesi bir kuruştan bin adet taş 1000 kuruşa alınarak yapılmıştır. Tarihi yapı tamamlandıktan sonra Mervani tepesi eteklerindeki İpekçi ailesine ait evde ikamet eden Sadık Bey buraya taşınmış ve ikametgah olarak kullanılmaya başlamıştır.

Silvan Kalesinin Kuzey-batı köşesinde olup Boşat kapısının bulunduğu

yerde kale burçlarının üzerinde inşa edilmiştir. Konağın en büyük özelliği yapının tüm köşelerinde taştan yapılmış insan kafası figürü bulunmasıdır. Evin ana çıkış kapısı, Sadık beyin kapıda öldürülmesinden sonra kapatılarak bir daha (Bir asıra yakın) açılmamıştır. Günümüzde kapı halen kapalıdır. İki burcun kullanılmasıyla meydana gelen bu yapının kuzeybatı köşesinde Meyyafarikin Eyyubileri hükümdarı Melik Kamil'e ait bir kitabede mevcuttur.

Sivil mimarinin güzel örneklerinden olan ve ayakta kalan Hatip bey konağı bugün müze olarak kullanılmaktadır.

Azizoğlu Konağı

Silvan Kalesinin güneydoğu köşesinde Burcu Şah kale kapısının yanında olup Azizoğlu ailesi tarafından kullanılmaktadır.

Hatip Bey Konağı

M. Kemal Atatürk tarafından ikametgah olarak kullanılan tarihi ev Yörük ailesinden alınarak müze haline getirilmiştir.

Bedri Bey Konağı

Budak'lara ait yapı Silvan Kalesinin batı tarafındadır. Bir süre 16. Kolordu karargahı olarak kullanılan bu tarihi eser günümüzde Gazi ilkokulu binası olarak kullanılmaktadır.

Ali Ağa Konağı

Silvan Kalesinin kuzeyinde olup Gazi ilkokuluna bitişiktir. Kısmen yıkık durumdadır.

Kerim Efendi Konağı

Beyaz kesme taştan yapılan bu tarihi ev özer'lere ait olup Mervani Tepesi (Kela Mira) eteklerindedir.

Ziya Bey Kasrı

Silvan Kalesinin Kuzeydoğu köşesinde olup Zembilfroş burcu'nun bitişiğindedir. Ziya beyin ölümünden sonra sahipsiz kalan köşk zamanla yıkılmıştır.

Hasan Bey Konağı

Silvan kalesinin güney tarafındadır. Silvanlı bir Ermeni tarafından yaptırılan köşk Hasan Bey tarafından kullanıldıktan sonra Kılavuz ailesine satılmıştır. Kesme taşlarla kale burçlarından birinin üzerine yapılan tarihi yapı halen ev olarak kullanılmaktadır.

Ziyaret ve Türbeler

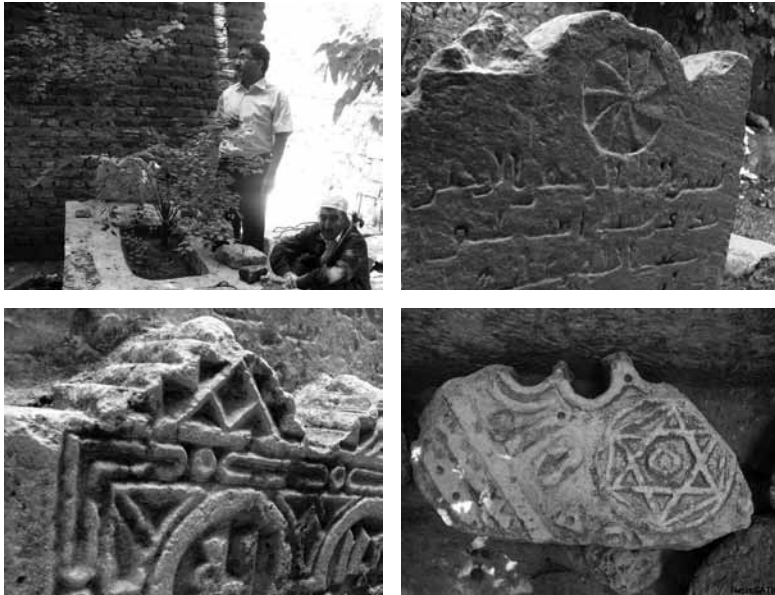

Şeyh Halil Ziyareti, Sahabe Muhammed Ziyareti Merşi Mun (Meşmuni) Ziyareti, Şeyh Muhammed Ziyareti, Şeyh Hasan Ziyareti, Şeyh Belbelot Ziyareti, Kaniya Navin (Site İbn-İ Mecnu) Ziyareti Dara Hıznahiye Ziyareti, Gırkuvi Ziyareti (Derika Mukur Bölgesinde), Şeyh İbrahim Türbesi (Bahçe Köyünde), Şeyh Emin Türbesi (Bezvan Köyünde) Komutan Sahabe Ziyareti (Muaz Bin Cebel'in Kom.), (Ser Hıvde – Murat Şenlikleri)

Sahabe Muhammed Ziyareti

Bazı kaynaklarda Silvan'ın fethi sırasında eğitim vermek için on sahabenin Silvan'da bırakıldığı yazılmaktadır. Günümüzde bazılarının yeri belli değildir. Yeri belli olan türbelerden biri Silvan Kalesinin Güney tarafında Burcuşah Kapısının karşısındaki sur dışındadır. Şehit düştüğü rivayet edilen sahabe türbesinin üzerinde çeşitli yazıt ve kabartmalar vardır. Ayrıca çevre düzenlemesi sırasında türbenin yanında kazı sonucu bulunan taş parçalarının üzerinde altı köşeli yıldız kabartması bulunmuştur.

Çarşamba günleri yoğun ziyaretçi akınına uğrayan türbe ve çevresinin koruma altına alınması gerekmektedir.

Hamam Han ve Kervansaraylar

Mira Hanı

Silvan ilçe merkezinde bulunan hanların hemen tümü yıkılmıştır. Yakın zamana kadar mevcut olan hanların kapıları ve duvarları da inşaatlarda kullanılarak tamamen yok edilmiştir. Karabehlülbey Caddesi üzerinde bulunan Mira Hanının bir kısım kubbe ve duvarları mevcuttur. Günümüzde marangoz atölyesi olarak kullanılan hanın bir kısmı ise ahır ve ambar olarak kullanılmaktadır.

Hanik Hanı

Kulfa Köyü (Şimdiki Yüksek Mah.) ile Silvan ilçe merkezi arasında Tekel Yaprak Tütün işletmesi civarında idi.Yıkık durumda olan hanın güzel bir suyu vardır . Hanın suyuyla çevredeki bahçeler sulanmaktadır.

Kele Hanı (Kepo Hanı)

Harabe durumunda olan ve halk arasındaki adı "Hana Kele" olan Kepo Hanı, Malabadi köprüsünün yakınındaki Kepolu köyündedir. Mervaniler zamanında yapıldığı tahmin edilmektedir. Geçmişte kervanların uğrak yeri olan tarihi han günümüzde kullanılamaz durumdadır.

Silvan Şehir Hamamı

Gazi Caddesi üzerindeki tarihi şehir hamamı günümüzde kullanılmamaktadır. Tarihi hamam yıktırılarak yeniden yapıldığından eski özelliğini yitirmiştir.

Bimaritan-İ Farıki - Silvan Hastanesi

Silvan'da yapılan ve Anadolu'da kurulan en eski hastanedir. Mervani hükümdarı Nasruddevle (1011-1061) zamanında Meyafarikin'de akıl

hastalarının tedavi edildiği ve Bimaritan-i Faruki adıyla bilinen bir Bimarhane faaliyet göstermekteydi.

Silvan Kütüphanesi

İslamiyetten önce Meyyafarikin (Silvan) ve Amida (Diyarbakır)'da zengin birer kütüphanenin varlığından kaynaklarda söz edilmektedir. İslamiyetten sonra özellikle mervaniler zamanında yine Meyyafarikin ve Amid'te zengin birer kütüphane olduğunu ibnül Ezrak'ül Farıki "Tarihi Meyyafarikin ve Amid" adlı yazma eserlerinde anlatmaktadır.

Köprü Ve Çeşmeler

Malabadi Köprüsü – Silvan

Diyarbakır-Bitlis karayolu üzerinde, Silvan ilçe merkezine 20 km. uzaklıktadır. Kitabesinden H.542 (M.1147) yılında Artuklu Devletinin iki başkentin biri olan Meyafarkin'de (Silvan) hüküm süren Timurtaş Bin-i İlgazi Bin-i Artuk tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Malabadi Köprüsü dünyadaki taş kemerli köprüler arasında kemeri en geniş olan köprüdür. Farklı uzunluklarda kırık hatlar halinde üç bölümden oluşan köprü Doğu ve Batıda hafif eğilimlerle ana yola bağlanmıştır. Orta bölümde ayakları kayalıklara oturtulmuş 38.60 metre açıklığı bulunan sivri bir kemeri olan köprü'nün üstünde sepet kulpu şeklinde ve 3 metre açıklıkta olan küçük bir kemer yer almaktadır. Birinci yere paralellik gösteren üçüncü bölümde sivri kemerli iki açıklık ve ayrıca yola bağlanan kısmın yakınında da bir açıklık görülür. Köprü'nün boyu 150 metre,eni 7 metre yüksekliği ise 19 metredir. Kemerin her

iki yanında kışın soğuşundan ve yazın sıcağından korunmak ve köprünün güvenliğini sağlamak için iki oda bulunmaktadır.

Evliya Çelebi köprüyü şu şekilde tanıtmaktadır: “ Köprünün iki tarafında kale kapıları gibi demir kapıları vardır. Bu kapıların içinde, sağ ve solda köprünün temeli beraberliğinde, kemerin altında hanlar vardır ki gelip geçen, sağdan ve soldan geldikleri vakit misafir olurlar. Köprünün kemeri altında birçok odalar vardır. Demir pencereler şahneşinlerine misafirler oturup, kemerin karşı tarafındaki adamlarla kimi sohbet eder, kimi ağ ve oltalarla balık avlarlar. Bu köprünün sağ ve solunda da nice pencereli odalar vardır. Köprünün sağ ve solundaki bütün korkuluklar Nehcivan çeliğindendir. Ama demirci ustası da var kudretini sarf ederek bir türlü sanatlı kafesli korkuluklar yapmış ve doğrusu elinin ustalığını göstermiştir. Doğrusu, üstad mühendis var kuvvetini sarfederek bu köprüde öyle sanatlar göstermiştir ki, bu işçiliği geçmiş mimarlardan hiç birisi göstermemiştir.”

Bir Artuk Şaheseri Olan Silvan Malabadi Köprüsü

Kitabesi, kabartmaları ve mimarisi ile dünyada eşsiz olan bu köprü için Albert Gabriel şu bilgileri vermektedir. “...Modern statik hesabının olmadığı devirde bu açıklıkta o zaman için böyle bir eser hayranlık ve takdiri muciptir. Ayasofya Cami’sinin kubbesi, köprünün altına rahatlıkla girebilmektedir. Balkanlar’da, Anadolu’da Orta Doğu’da bu açıklıkta, bu yaşta başka köprü yoktur.”

Kemuk Köprüsü

Malabadi Köprüsünün kuzeyinde olan Kemuk Köprüsünün Malabadi Köprüsünden önce yapıldığı ve Mervaniler dönemine ait olduğu söylenmektedir. Yapının kesin tarihi hakkında gerekli araştırmalar yapılmamıştır. Tarihi köprü baraj suları altında kalmıştır.

Kemuk Köprüsü

Altıbulak Çeşmesi (Kaniya Derge)

Altıbulak çeşmesi ilçenin güneyinde aşağı kapının (Deri Jer) hemen yanındadır. Halk arasında bu çeşmenin adı Kaniya Derge'dir. Bu çeşmenin yanında Silvan'da 7 kızlar çeşmesi, Kaniya Mase, Büyük Çeşme Kaniya Navin Kaniya Ğilo ve Mervani çeşmeleri bulunmaktadır.

Bunların yanında kaniya Nure ve kaniya Alo günümüze ulaşmayan çeşmelerdir.

Kaynak olarak en çok bilinen çeşmeler Kolek, Ğanık, Hecicatık ve Ziraat'te bulunan çeşmelerdir.

Altıbulak Çeşmesi

Mervani Çeşmesi

Kaniya Navin Çeşmesi

Mervani Çesmesi

Mervani Çeşmesi, Silvan eski Devlet Hastanesinin bulunduğu yolun üzerinde, Diyarbakır Kapı'ya yakın bir noktadadır. Silvan kalesine bitişik olarak yapılmıştır. Yapım tarihi belli değildir.

Silvan'daki Mağaralar

Antik Hasuni Mağara Şehri

Hasuni mağaraları, Silvan'ın 6 km. doğusunda uluslararası bir yol olan Silvan-Malabadi köprüsü (Tatvan -Van- İran yolu) yol güzergahında yer almaktadır. Antik şehir, Albat dağı'nın güney eteklerindeki Hasuni Vadisi'nde kurulmuş olup Silvan Ovasına hakim bir noktadadır.

Yörede Hesune, Hasune veya Hasuni olarak adlandırılan mağara topluluğu Diyarbakır il sınırlarında bulunan en büyük mağara şehridir. Diyarbakır çevresinde 1.161'i yapay, 2.418'i doğal olmak üzere toplam 3.579 mağara ve

kaya sığınağını tespit edilmiştir. Anadolu'nun en eski mağara yerleşim yerlerinden biri olan Hasuni mağara şehri arkeolojik değere sahip olup Mezolitik (Epipaleolitik) döneme kadar tarihlenmektedir.

Bir kaleyi andıran yekpare kaya parçaları üzerinde oyularak yapılan ve irili ufaklı 300 odadan oluşan Hasuni Mağaraları kapladığı alan ve mağara sayısı itibari ile Anadolu'da emsal teşkil etmektedir. Biri kaya kilisesi olmak üzere iki kiliseye sahip olan Hasuni Mağaraları Koridorlarla birbirine bağlıdır.

Hasuni Mağaraları, Antik dönemde özellikle Hristiyanlığın ilk yayıldığı dönemlerde ve orta çağda önemli yerleşim alanlarından biri olmuştur. Birçok odadan oluşan kaya kilisesinin yanında, Ortaçağ'da mağaraların alt kısımlarındaki düz alanda Silvan yöresine özgü renkli kesme taşlar kullanılarak bir kilise daha inşa edilmiştir.

Hasuni mağara şehrindeki en yüksek nokta piramide benzemektedir. Dört tarafı uçurum olan kaya kütesinin tepesi düzleştirilmiştir. Sunak olarak kullanıldığı tahmin edilen zirveye muntazam şekilde yontulmuş kaya merdivenlerle çıkılmaktadır.

Kaya parçalarının dizilmesiyle taş yollar ve kayaların oyulması ile çıkış merdivenleri, sarnıçlar, su arkları, kiliseleri, dokuma atölyeleri ve hamam gibi şehirleşmenin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayan önemli yapılara sahiptir. Bir mağara cenneti olan Silvan, tarihi, doğal ve kültürel zenginlikleriyle turistik çekiciliğe sahip önemli yerlerden biridir.

Hasuni Mağara Şehri, Kültür ve Tabiat Varlıkları Kurulunca 1990 yılında doğal sit alanı olarak ilan edilerek birinci derece arkeolojik alan olarak tescil edilmiş ve yasal koruma altına alınmıştır.

Hasuni Mağara Şehri

Temtemburg Mağarası

Silvanın sırtını yasladığı Albat Dağının eteklerinde olup Silvan-Boşat yolunun sol tarafındadır. Büyük çeşmenin üst tarafına denk gelmekte ve şehir merkezinden uzaklığı yaklaşık 1 km.dir. Mağaranın en büyük özelliği bir kaya parçasının oyulması sonucu yapılan tek bir odadan oluşması ve yine kayalar oyularak merdivenlerle çıkılmasıdır. Mağara odasının içinde,sağ ve solunda oturmak veya yatmak için yine kayalar oyularak iki divan oluşturulmuştur. İsminin nereden geldiği belli olmayan Temtemburg mağarasının çevresindeki kayalıklarda da yontulmuş kaya parçaları vardır.

Derika Mukure Mağaraları - Silvan

Hasuni'deki Sunak Merdivenleri

Silvan Mağaraları - Derika Mukure

Bu mağaralar hakkında gerekli araştırmalar yapılmamıştır.Tarihleri hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Doğal ve yapay mağara odalarının bulunduğu Derika Mukure bölgesi Silvan'a 20 km. uzaklıkta olup, Malabadi Köprüsünün yakınlarındadır.

Pezan Mağarası (Kral Koltuğu)

Bu mağara doğal ve küçük bir mağaradır. Bir oyuk şeklindedir. Hayvanlar için barınak olarak ta kullanılır. Mağaranın hemen yanında merdiven basamakları şeklinde oyulan kayalar vardır. Üst tarafında ise halk arasında kral koltuğu denen ve konum itibarı ile bir koltuğa benzeyen oyulmuş kayanın çevresinde de yontulmuş kaya parçaları bulunmaktadır.

Hamido Mağarası

Albat Dağı eteklerinde olan mağara Silvan şehir merkezinden rahatlıkla görülmekte olup Askeri birliğin bulunduğu Alayın hemen arkasındadır. Hamido Mağarasının en büyük özelliği iki çıkışlı olmasıdır. İçinde derin uçurumların bulunduğu mağara yaklaşık 500 metre uzunluğundadır.

